

ШЛЯХИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МУЗИКИ: КЛАСИКА І СУЧАСНІСТЬ

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
неопублікованими документами та Інтернету 2015–2016 рр.)*

Характерною рисою сучасної академічної музики у нашій державі є дотримання балансу між класичною традицією та новими музичними й виконавськими тенденціями. Важливим стає й пошук нових підходів до виконання й популяризації академічної музики.

Це є особливо актуальним у наш час, бо жодна з попередніх історичних епох і культур не знала так званої масової культури або поп-музики. Наприклад, якщо у XIX ст. в кафетеріях, ресторанах, театрах, на громадських зібраннях репертуар популярної музики переважно складали народні мелодії або спрощені варіанти оригінальних творів серйозного жанру видатних композиторів, то в XX–XXI ст. суспільству нав'язувалась низькопробна масова культура, яка більшою мірою не будує, а руйнує національні, духовні та моральні устої індивідуума. Сучасна естрадна музика, значну частину якої становить поп-мистецтво, заповонила собою сфери популярного мистецтва і стала домінуючим фактором усіх розважальних заходів. Спочатку це певною мірою мало позитивне значення, адже більшість отримала музику необхідного для себе рівня, але згодом естрадна музика почала не тільки протиставляти себе серйозному жанру, але й повністю його заперечувати як щось важке, недоречне, нудне, без якого можна повністю обійтися. В результаті вищеописана лінія пізнання – від простого до складного (що було типовим для минулих культур) – порушується, заперечується і суспільство замикається на розважальній і технократичній сфері, куди серйозна музика не попадає [1].

Тож сьогодні для популяризації як класичної, так і сучасної академічної музики необхідно знаходити нові нестандартні підходи.

До честі сучасних діячів музичного мистецтва, вони шукають оригінальні форми, креативні, позадержавні шляхи до слухача. Одним із таких культурно-просвітницьких проєктів стала «Нова філармонія», що стартувала восени 2014 року в Києві. Її організатор – музичний інформаційний ресурс Національний портал академічної музики Music-Review Ukraine. Як засвідчив керівник порталу О. Пірієв, головною метою діяльності організатори «Нової філармонії» від початку вбачали підтримку талантів України – тих, хто розпочинає творчий

шлях, а також всесвітньо відомих виконавців. Хотілося представити їх із широкою інформаційною підтримкою в Києві й сформувати нову генерацію слухачів класичної музики, залучаючи їх до прослуховування світових та українських шедеврів.

Із перших імпрез проект орієнтувався на різновікову аудиторію. Твори класиків – Йоганна Себастьяна Баха, Антоніо Вівальді, Людвіга ван Бетховена, Вольфганга Амадея Моцарта, Фредеріка Шопена, Петра Чайковського, Дмитра Шостаковича – поєднувалися з опусами сучасних українських композиторів. Від початку організатори концертів залучали до заходів найкращих українських солістів і прославлені колективи. Це створювало неповторний емоційний діалог зі слухачами.

У другому сезоні для шанувальників проекту «Нова філармонія» розпочався черговий етап презентації високого мистецтва музики. Кияни та гості столиці отримали можливість почути виконавців і колективи вже з різних куточків України й світу. Але традиційним організатори акції залишили розмаїття програм – це фортепіанні речиталі, камерна, хорова музика, оркестровий формат.

Серед виконавців, які брали участь у концертах проекту, – плеяда відомих українських музикантів із міжнародними іменами: піаністи Ю. Кот, Д. Онищенко, А. Баришевський, Р. Лопатинський, скрипалі К. Стеценко, М. Грінченко, М. Комонько, численні виконавці на духових, народних та ударних інструментах, а також низка провідних колективів столиці, серед яких – Київський кuartет саксофоністів, ансамбль солістів «Леополіс», оркестр «Київська камерата», камерний хор «Хрещатик» та інші. Заходи проекту «Нова філармонія» відбувалися в Будинку вчених та Будинку актора.

У 2016 р. «Нова філармонія» розширювала свою географію. Концерти проходили не лише у столиці, а й в малих містах нашої країни, зокрема в Ніжині, Тростянці тощо [2].

Активно стали створюватися й музичні колективи, орієнтовані як на сучасну академічну музику, так й на пошук нових підходів для виконання класики. Зокрема, в Україні вже більше двох років існує оркестр Collegium Musicum. Ці переважно молоді виконавці мають надзвичайно креативні погляди на, здавалося би, серйозну музику: грають в джинсах, запрошують керувати концертом звичайних слухачів, створюють тематичний подкаст. Доволі показовим для діяльності колективу став концерт, який мав великий успіх – «Класика в джинсах». Всі музиканти оркестру Collegium Musicum на сцені, відповідно, були в джинсах та футболках. Це сприймалося як своєрідний злам стереотипів. До того ж виступ був інтерактивний, виконавці запрошували глядачів на сцену і вони мали можливість диригувати оркестром прямо під час концерту. Також колектив проводив й концерти-лекції, де музиканти розповідали, з чого складається оркестр, як звучать різні інструменти окремо, а як разом. Публіка була вражена, а концерти проходили з аншлагом. Ще цікавим був виступ на відкритті фестивалю «Ніч у Львові» – музиканти тоді привезли орган на площу Ринок і концерт був відкритим для всіх.

«Здається, наш оркестр відрізняється від інших і в той же час не відрізняється, – зазначає диригент Collegium Musicum І. Остапович. – Ми також даємо концерти у найзвичайнішому сенсі цього слова. Але ми й пробуємо експерименти. Ті формати, які випробуємо ми, насправді, відбуваються в усьому світі. Це просто – відкрити YouTube і там можна знайти багато всього. Ще один аспект – ми молоді й мобільні і все лише починаємо».

Водночас, І. Остапович підкреслює, що в Україні зробити кар'єру класичного музиканта «надзвичайно важко, майже неможливо. Тут можна бути волонтером, можна дійсно захоплюватися цим. Але справжню кар'єру, яка буде приносити тобі відповідний зарібок, збудувати майже неможливо. У нас відсутній музичний менеджмент такий, яким він є, наприклад, у Європі. Відповідно, запит публіки дуже слабкий. Хоча, напевно, не тільки через це. Має бути чітка схема: публіка, менеджмент і виконавець – тоді механізм почне працювати. Інколи зустрічаюся з тим, що розуміння, що це потрібно, немає навіть у деяких дирекціях філармоній. В Європі гонорар диригента – кілька тисяч євро за 3-4 репетиції та один концерт. Ми всі розуміємо, що зарплатня українського диригента зовсім інакша».

Водночас, І. Остапович наголошує, що на концертах колективу аудиторія постійно збільшується. «Є категорія людей, для яких 100 грн – це дорого і вони не йдуть. Є такі, для яких 100 грн – це надто дешево, тому вони не підуть. Ми все ж порівняно бідно живемо, і у нас повна безсистемність, хаотичність, строкатість у суспільних відносинах. При цьому якщо приїжджають якісь топ-зірки класичної музики, то, відповідно, люди «валють» на їхні концерти. З аудиторією взагалі не вгадаєш. Інколи навіть під час якогось суперконцерту на сцені може бути 80 людей, а в залі – 20. І чому саме так – важко пояснити. Проблема ще в тому, що музиканти, у своїй більшості, соціально не активні. Це як спорт – необхідні постійні тренування. Тим більше, якщо ти хочеш добре заробляти, то в наших реаліях музиканту-інструменталісту доводиться грати не в одному оркестрі. Сил на соціальну активність у більшості фізично немає».

А взагалі, І. Остапович впевнений у тому, що на те, щоб зацікавити українця класичною музикою потрібно багато часу і до цього варто підходити системно. «Людина повинна знати, що це хоча би є в нашому житті. Нехай вона не ходить на класичні концерти, не слухає цю музику, але вона має знати, що це є десь на бекграунді. Це повинно бути частиною простору, тоді класика матиме свій сенс, тоді цей організм буде живим та пульсуючим. Зараз у нас тільки агресивна навала поп-музики. У нас, на жаль, немає такої системи освіти, як в Німеччині, де ще у школі добре вивчають музику, діти грають на різних інструментах та добре знають, хто такий Бах, Моцарт, Бетховен. Треба, мабуть, почати з цього... Треба просто щось робити, починати це якось рухати. Інакше просто ніяк» [3].

Ще один ансамбль сучасної музики, який активно пропагандує академічне мистецтво, було створено у Києві італійським музикантом Л. Гаджеро. Одна з цілей цього ансамблю – виконання творів українських композиторів. На думку Л. Гаджеро, «це допоможе становленню української школи загалом, бо в

композиторів буде можливість писати для ансамблю, працювати з хорошими музикантами, а отже, буде привід для професійного розвитку. Якщо є хороші виконавці – є хороші композитори, і навпаки. Це взаємозалежні речі» [4].

За словами Л. Гаджера, «у Західній Європі є такий парадокс: існує безліч концертів і фестивалів нової музики, але складається враження, що люди приходять туди лише підкорюючись певній моді. Музеї також переповнені, але люди просто фотографують, роблять відео і йдуть собі далі. Якщо людина хоче поринути у твір, вона має бодай зупинитися. Саме здатність зануритися, вміння слухати, велика несподіванка, яка вразила мене в Україні. Складається враження, що в українській аудиторії голод за правдою, за чимось справжнім». Також Л. Гаджера зазначив, що «як і в будь-якій країні, в Україні є сильні музичні школи і є й слабкі. Наприклад, фортепіанна й скрипкова школи на фантастичному рівні, сильні кларнетисти... Музиканти в Україні не зіпсовані поділом виконавських шкіл на вузькі напрями, як, наприклад: середньовічна, барокова, нова музика тощо. І це прекрасно. Це також одна з причин, чому я заснував ансамбль в Україні. Часто цей поділ (тут я маю на увазі сучасну музику) означає, що музиканти якісно й технічно грають. Але в них геть-чисто відсутня виконавська інтерпретація. Через це стає неможливо відрізнити один ансамбль сучасної музики від іншого. Наприклад, у таких серйозних симфонічних оркестрів як Берлінський, Віденський, Лондонський філармонічний є своя культура звука, а отже й ідентичність, тому можна легко відрізнити один від одного на слух. У більшості випадків ансамблі сучасної музики грають абсолютно однаково, музиканти чисто й технічно виконують дуже складну програму, але забувають саме про музику й інтерпретацію... На мою думку, якщо музикант добре грає класичну музику, то невдовзі він зможе фантастично грати, наприклад, Булеза, але не навпаки» [4].

Також Л. Гаджера вважає нормальним, що лише невелика частина публіки цікавиться сучасною академічною музикою. На його думку, ця ж тенденція характерна й до Західної Європи. За словами Л. Гаджера, «це ілюзія, що тисячі людей відвідують паризьку філармонію або Лувр. Такі масштаби, звичайно, дають можливість «побачити» і «почути» багатьом людям. Але ж, знову-таки, скільки людей слухають по-справжньому? Троє? Це особисто моє відчуття, можливо й песимістичне. Гайдн грав свої симфонії всього для 30 людей, і я не думаю, що сьогодні публіки, яка розуміє, дуже побільшало. Проблема, як і завжди, – знайти людей, котрі відгукуються на музику, і тут вони є» [4].

Нові шляхи для пропаганди академічної музики шукає й Агенція «УХО» і її засновники О. Андрусик та Є. Шимальський. У 2015 році широкого резонансу набув їх проект «Архітектура голосу».

Ці виступи у рамках циклу сучасної академічної музики відбувалися у «немузичних» місцях Києва: у церкві, басейні або планетарії. Так концерт французько-італійського ансамблю *La Dolce Maniera* було організовано у кінотеатрі «Флоренція». Нову музику також можна було послухати в Музеї природничих наук та у «тарілці» на Либідській. А завершився проект хоровою ходою у центрі міста. За словами Є. Шимальського, «особливість «Архітектури

голосу» у тому, що він об'єднує сучасну і ранню вокальну музику. Тобто це як те, що на слух сприймається як авангард – те, що скрипить, шипить і вібрує – і абсолютно класичні речі на кшталт італійських мадригалів. Експерименти сучасної музики зазвичай краще звучать у діалозі з ранньою музикою, ніж з творами класичного періоду... Для нас важливо дати поштовх у серце або у вухо, у хорошому сенсі, щоб слухач перейшов від цих виконавців до інших. Адже у повсякденному слухацькому досвіді вони майже не з'являються – наприклад, їх ніколи не поставлять на радіо [5].

Тенденція пошуку нових підходів у виконанні академічної музики почала проявлятися навіть у таких традиційних заходах як музичний фестиваль. Зокрема, з ініціативи головного диригента Одеського театру опери та балету О. Самоїле щорічний Різдвяний фестиваль, проведення якого стало традицією, набув нової якості. Так, доволі оригінально було побудовано один з концертів форуму – сольний фортепіанний вечір піаніста світового рівня, одночасно й художнього керівника театру Б. Блоха. Він запропонував ґрунтовну програму з творів Ф. Ліста і Ф. Шопена, якій дав назву «Благословення...». Із Різдвяною тематикою була пов'язана п'єса Ф. Ліста «Благословення Бога на самоті», яка входить у його масштабний фортепіанний цикл «Поетичні та релігійні гармонії». Концерт мав ще один привабливий підзаголовок: «У силуетах зали: погляд зі сцени». Слухачам були запропоновані місця прямо на сцені обличчям до глядацької зали. Коли внутрішня завіса піднеслася догори, відкрилася поетична картина. Чорний рояль на авансцені зі строгою постаттю піаніста вимальовувався виразним силуетом на тлі освітленого постійно поновлюваними барвами порожнього оперного залу унікальної будівлі одеського театру. Майстерна робота художника по світлу В. Ушеренка виступала в гармонійному поєднанні з музикою. Низку асоціацій з новелами Е. Т. А. Гофмана та з кінострічкою «Примара в опері» доповнила короткочасна поява на другому ярусі в момент звучання згаданої п'єси Ф. Ліста тендітної молододі жінки у старовинному білому вбранні [6].

Доволі цікавою є участь українських музикантів у синтетичних фестивалях, де органічно співіснують різні види мистецтв. Показовою тут може бути програма «Академічна музика» на ГОГОЛЬФЕСТ'2016. Цього року фестиваль осмислював тему Вавилону – давнього міста у Месопотамії, яке стало символом багатства і насолоди, а потім – зухвалості, гордині людської, хаосу, божої кари через Апокаліпсис. Величезна територія арт-заводу «Платформа» стала на дні фестивалю величезним містом, де хтось торгує на КуражБазарі, їсть на фуд-кортах «Уличная еда», переглядає фільми, театральні, хореографічні спектаклі та перформанси, купує картини із виставок «Продажного мистецтва». Академічна музика сховалася у Бункері. Це нова локація ГОГОЛЬФЕСТ'у, розташована у справжньому бомбосховищі колишнього заводу – невелика за площею, з бетонними стінами, величезними дверима із танкової броні, які, втім, залишаються відкритими – відкритими для слухачів, для нових ідей та експериментів

Тут привернув до себе увагу молодий камерний хоровий колектив «Quasi Semplice» утворений з випускників хормейстерського факультету Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Спільно з інструменталістами співаки підготували програму, у якій хорові мініатюри сучасних українських авторів В. Сильвестрова та М. Скорика поєднуються з фрагментами сюїт Й. С. Баха, сольними імпровізаціями, імпресіоністичними авторськими композиціями засновників хору М. Марченко та Д. Паржицького. У концерті брала участь скрипалька М. Которович, А. Щербина (віолончель), В. Марченко (рояль), Є. Давиденко (саксофон).

Fatum folia (Доля божевільна) – музичний перформанс із такою назвою представляла творча майстерня М. Которович «АРТЕХАТТА» та баяністи Rizol Quartet. NB Chamber Group у складі М. Грінченка (скрипка), А. Полуденного (віолончель), Ю. Немировського (кларнет) та Р. Лопатинського (фортепіано) грали «Квартет на кінець Часу» Олів'є Мессіана. Цей твір було написано у роки Другої світової. Квартет створювався у концтаборі для військовополонених, куди О. Мессіан потрапив 1940 року. Там же, у січні 1941 року, на морозі відбулася прем'єра квартету, яку слухали в'язні концтабору. Лише одну з частин – «Безодня птахів» – було написано раніше, іще до війни. «Безодня – це час зі своїм сумом та прикрощами. Птахи – це протилежність часу, це наше бажання світла, зірок, райдуги», – писав О. Мессіан, котрий усе життя досліджував пташиний спів і створив систему його відтворення музичними інструментами. «Пил, що звучить», «трелі, які губляться у гілках дерев», «усі чотири інструменти грають в унісон, немов гонги і труби» – такими є авторські коментарі у партитурі твору. Усе це було на концерті. А ще – живі голуби, як символ миру [7].

Sed Contra Ensemble, який виконує камерну музику, презентував серії концертів музики молодих композиторів, проекти нової імпровізаційної та електронної музики. В інтернаціональній програмі, контрастній за композиторськими техніками та стилями, звучали твори А. Загайкевич, Я. Ксенакіса, К. Сааріахо, С. Шарріно, Ф. Аллахверді, С. Вілки, А. Мерхеля, Д. Пашинського. Твори цих композиторів звучали у виконанні А. Павлова, М. Скрипи (скрипка), Ж. Марчинської (віолончель), С. Вілка (флейта), Д. Пашинського (кларнет), Т. Шуляка (туба).

«Криза комунікації» – таку назву мав проект струнного квартету «Гольфстрім» у складі О. Аколішнової (скрипка), М. Скрипи (скрипка), А. Тучапця (альт), З. Алмаші (віолончель). Задачею концерту була переоцінка традицій квартетного музикування, а також залученням у квартет інших «персонажів». Наприклад, у творі З. Алмаші «Жаб'є» до струнних інструментів долучалися записані на звукові носії голоси жаб та інші звуки природи. У програмі також прозвучали «Етюди старого міста» Л. Сидоренко для віолончелі, Струнний квартет № 13 Д. Шостаковича, *Allegro barbaro* невідомого автора ХХ століття для скрипки та віолончелі.

Також на ГОГОЛЬФЕСТі було представлено спеціальну програму до 260-річчя від дня народження В. А. Моцарта, яку створили українські музиканти

К. Шарапов (скрипка) та Н. Фоменко (клавесин). Програма складалася із юнацьких творів композитора, котрі майже не потрапляють до репертуару виконавців. А ведуча, музикознавець А. Гадецька розповідала про цю музику та про Зальцбург, де народився Моцарт [7].

Яскравим заходом, що значно розширює аудиторію шанувальників академічної музики, став проект «Битва Оркестрів». Він є унікальним, аналогів йому немає не лише в Україні, а й у всьому світі. На сцені одночасно знаходяться два колективи, що ніби кидають один одному виклик й намагаються перевершити своїх колег власною майстерністю та винахідливістю. Проект стартував навесні 2015 року в Одесі. На музичному рингу вже зійшлися кращі оркестри Одеси, Львова, Миколаєва, Харкова та Києва. У 2016 році місцем проведення заходу став Київ. На сцені Міжнародного центру культури і мистецтв Федерації профспілок України (Жовтневий палац) зійшлися в мистецькому двобої Національний академічний оркестр народних інструментів та Харківський симфонічний оркестр «Віртуози Слобожанщини». А в Національному палаці мистецтв «Україна» можливо було побачити виступи Національного академічного оркестру народних інструментів та Заслуженого академічного оркестру ансамблю пісні і танцю ЗСУ.

Кожний концерт проекту «Битва Оркестрів» поєднує в собі високий рівень майстерності оркестрів світового класу та істинний талант, гумор і креатив кожного з понад 100 музикантів, які виступають для публіки. Звук, світло, спецефекти і сценічна архітектура вражають навіть вимогливого глядача. Шоу насичене романтикою і драмою кожної ноти; воно поєднує велич та елегантність. Музична «битва» складається з трьох частин: «Авторські твори», «Національні шедеври і сучасні хіти» та «Найвідоміші світові хіти». І все це в одному концерті. Шоу створюється прямо на очах глядачів, руйнуючи стереотипне сприйняття симфонічної музики.

Проект буде продовжуватися й у 2017 році. У найближчих планах «Битви Оркестрів» – залучення до шоу кращих європейських оркестрів [8, 9, 10].

Підвищенню інтересу до академічної музики сприяло й проведення концертів просто неба. Традиція проведення літніх концертів на відкритих майданчиках для Києва не нова. Та сьогодні вона набула нового значення. Як правило, подібні імпрези відбуваються у так званий «мертвий сезон», коли переважну більшість театрів і концертних залів міста закрито. Тому кияни й численні гості нашої столиці із задоволенням відвідують красиві парки, де можна сховатися від спеки та ще й послухати чудову музику, часто у виконанні найкращих українських колективів.

У липні 2016 року концертний майданчик було розміщено у Національному ботанічному саду ім. Миколи Гришка, де з успіхом виступав камерний оркестр «Віртуози Києва».

Цей колектив народився лише у 2016 році, але до його складу входять добре відомі шанувальникам мистецтва музиканти, лауреати багатьох міжнародних конкурсів, віртуози. Тож назва цілком відповідає реаліям. Головний диригент оркестру – віолончеліст і диригент, почесний диригент

Єрусалимського симфонічного оркестру Д. Яблонський (США–Ізраїль). Продюсуванням і організацією концертів «Віртуозів Києва» займається компанія Svitlo Concert, очолювана Є. Кривіним.

Творча команда доволі молода: середній вік учасників становить усього 30 років. І, як це властиво молоді, музиканти перебувають у пошуку нових форм роботи, творів, програм. Так, колективом було започатковано проект «Класика в лісі», місцем локації якого став Сирецький дендропарк. Його своєрідним продовженням були концерти на одній із галявин у Національному ботанічному, але тепер із назвою «Класика в саду».

До програми було дібрано твори, нав'язані образами природи або спеціально створені для виконання просто неба. Ця музика дуже органічно сприймалася серед дерев, кущів, квітів, трав. Звуки природи гармонійно зливалися із мелодіями – вони немов підсилювали, доповнювали одне одного. Щоправда, музичні інтонації періодично контрапунктували з шумами літаків, які пролітали над місциною, і це трохи заважало.

Здивувала кількість слухачів концерту, яка могла би легко заповнити філармонію (і це за вартості квитків у 250 гривень, причому «без зручностей»: місця на виставлених організаторами стільцях і лавочках не були вказані й займалися спонтанно, дехто зі слухачів прихопив із дому розкладні стільці, узяв пледи й простирадла, щоби сидіти прямо на траві тощо). А у цілому цей музичний проект у пресі назвали вдалим і потрібним слухачам [11].

«Родзинкою» III Міжнародного фестивалю «Музика Шопена просто неба» теж стало проведення концертів на свіжому повітрі. Захід відбувався в історико-культурному комплексі «Замок-музей Радомисль». Традиційно цей захід патрунувало Посольство Республіки Польща в Україні і Польський інститут у Києві, а ідейним натхненником була знаний громадський діяч, лікар та співак О. Богомолець. Сюди із задоволенням приїжджають почесні гості, зокрема відомі українські діячі, а також представники дипломатичних місій, щоб послухати твори Ф. Шопена. Основна музична програма виконувалася на сцені, розташованій на «Острові кохання»; твори Ф. Шопена також можна було послухати і в стінах самого замку, зокрема в концертній залі, яка має чудову акустику. У концертах виступали провідні артисти – солісти Національної філармонії України, лауреати престижних конкурсів і молодь – кращі виконавці з музичних шкіл України. Цьогоріч усі кошти, які було отримано за продаж квитків, передали на благодійність через громадську платформу «Люди допомагають людям» і розподілили серед членів сімей, загиблих під час Революції Гідності та бойових дій на сході України [12].

Можливість вільно доторкнутися до живої музики поза стінами музичних академічних установ – це одна із сучасних, цілком європейських практик, які варто розвивати і запозичувати. Живе звучання Ф. Шопена, Й. Гайдна, Й.-С. Баха, А. Вівальді тощо свідчить про високий культурний рівень суспільства, оскільки стає невід'ємною частиною життя середньостатистичного громадянина. Це важливо ще й тому, що саме він спрямовує подальший хід розвитку країни і суспільства своїми смаками, потребами, ідеями [13].

Підвищенню уваги до академічної музики сприяла й поява актуальних творів патріотичного спрямування. Так, 25 січня до Дня соборності у Національній філармонії лунав новий твір композиторки зі Львова Б. Фроляк симфонія-реквієм «Праведная душе». Твір було написано Б. Фроляк під час Революції Гідності для мішаного хору, солістів і симфонічного оркестру на вірші Т. Шевченка. Прем'єра відбулася на XXV Міжнародному фестивалі «Музичні прем'єри сезону» і викликала великий резонанс у слухачів.

«Шевченкове слово дуже виразно проінтоновано Б. Фроляк у декламаційних зверненнях хору: «Схаменіться!». Драматичний спів композиторка посилила насиченим звучанням оркестру, – зазначила музикознавець Г. Степанченко. – Вся фактура твору майстерно виструнчена. Хорові акапельні епізоди вирізняє справжнє органоподібне звучання людських тембрів, у якому лінії голосів – це плетиво підголосків, і кожна партія несе своє навантаження».

Концерт у Національній філармонії України відбувався за участі Національної заслуженої академічної хорової капели «Думка», Національного академічного симфонічного оркестру України та солістів О. Нагорної (сопрано), Н. Половинки (мецо-сопрано), С. Бадрака (баритон).

За словами композиторки, те, що твір створювався в час Революції Гідності є достатньо символічним, «у тому сенсі, що саме Шевченкове слово може, як ніщо інше, надихати нас усіх на погляд у майбутнє, на бачення України такою, якою вимріяв собі Великий Українець Шевченко – вільною, гарною і квітучою. Я вдячна Долі, що дала мені можливість створити цей твір і за можливість присвятити це виконання Дню соборності України» [14, 15].

Світову прем'єру оркестрової версії «Покаянного псалма пам'яті Небесної Сотні» М. Скорика, присвячену жертвам розстрілів на Майдані, було виконано на гала-концерті I Всеукраїнського музичного конкурсу М. Скорика, що проходив 2016 року у Національній музичній академії ім. П. Чайковського [16].

Пам'яті Небесної сотні було присвячено й іншу програму у Національній філармонії України. Тут у виконанні Ансамблю класичної музики ім. Б. Лятошинського та солістів С. Магери (бас), Т. Гавриленко (мецо-сопрано), І. Пліша (сопрано) М. Березовської (мецо-сопрано) і О. Чувпила (тенор) прозвучали «Реквієм» В. А. Моцарта і «Stabat Mater» сучасного українського композитора О. Родіна. Твір київського автора створено під враженням від опусу композитора початку XVIII ст. Дж. Б. Перголезі «Stabat Mater», що надихав багатьох композиторів різних епох, зокрема А. Вівальді, Й. Гайдна, Дж. Верді, Ф. Шуберта та ін. На думку критиків, О. Родін «створив один із найбільш вражаючих щодо драматизму і сили дії музичних творів. Це духовний гімн-реквієм, написаний для солістів і струнних у 11 номерах. «Stabat Mater» – проникливо сучасний твір, який із перших акордів захоплює поєднанням чистої гармонії й дисонансу, ліричних і безвихідно-драматичних моментів, мелодизму і майже какофонії, плачу і гніву...». Свій твір маестро присвятив героям Майдану.

«Найдраматичніші моменти історії, на мій погляд, малюють незмінні у всі часи чіткі контури Апокаліпсису: кров і вогонь, страх і мужність, ненависть і любов, біль і незломлений дух, смерть синів і скорбота матерів, – підкреслив О. Родін. – Чи змінилися відчуття матері, яка втратила сина, з часів Христа і Діви Марії? З цього питання й народилася ця музика. Але тільки істинна єдність виконавців і твору наповнює музику життям. Грати музику «Stabat Mater» без віри в неї безглуздо – публіка її не прийме» [17].

З аншлагом у Будинку органної та камерної музики Львова відбувся концерт симфонічного оркестру Луганської обласної філармонії, на якому було виконано «Український реквієм», присвячений пам'яті жертв репресій, депортацій та голодоморів ХХ століття в Україні. На заході був присутнім автор цього твору – композитор О. Козаренко, а «Український реквієм» отримав щире схвалення та вдячність львівської публіки [18].

Музичні твори, присвячені актуальним патріотичним темам, перш за все привертають увагу громадськості саме своїм гостросучасним звучанням. Та інтерес до цих творів сприяє й загальному підвищенню інтересу до вітчизняного музичного академічного мистецтва.

Потужним засобом залучення публіки до академічної музики могли б бути засоби масової інформації, зокрема, радіо та телебачення. Та сьогодні вони спрямовані на поширення попси. А канали, присвячені культурі, діють неефективно. Так, за словами народного артиста України А. Мокренка, «якщо хтось думає, що справу кардинально вирівнює наявність окремих каналів культури радіо й телебачення, той, на жаль, помиляється – туди заходять переважно ті ж старші меломани, які високим мистецтвом вже виховані і які його постійно потребують – як світла, як радості, як торжества людського духу... Можна зрозуміти надто пригальмоване запрошення до збіднілої країни мистецьких академічних колективів та виконавців з інших держав. Але чому не працює фонд класичних записів на Українському радіо чи телебаченні? Чому відсторонені нині на нашому радіо й телебаченні сьогоднішні наші класичні співаки, окрім, хіба що, І. Борка та Т. Штонди – величезне їм за це спасибі, що нагадують про незадіяні колосальні ресурси духовної, естетичної радості для мільйонів наших людей, що живуть у нелегкий час державного будівництва. Шоу-розваги – це одне, а класичне мистецтво гартує душу високістю та красою духу... Відбувається помітна деградація смаків, особливо молоді. Багато чого ненормального, на здоровий глузд, стає нормою, і не лише в музиці. Кадри, гроші, стан суспільства і держави – все має значення. Але культура і духовність – рушії прогресу, бо першою народжується ідея, а потім – матеріальне втілення» [19].

Так чи інакше, а можливості засобів масової інформації практично не використовуються для популяризації академічної музики. Навіть у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо частки пісень державною мовою в музичних радіопрограмах і радіопередачах)» (№ 3822) йшлося виключно про пісенний жанр. Очевидно, тому, наголошують у пресі, що для більшості вся українська музика вкладається, на жаль, лише в римовані рядки. Але чому в ті 35 «відведених» відсотків не включати звучання,

скажімо, української симфонічної, камерно-інструментальної чи оперної музики, які мають давню історію і є сьогодні частиною світового сучасного мистецтва? Чому ті ж таки 35% не «підсилити» творчістю українських диригентів, піаністів, скрипалів, виконавців на народних та інших інструментах? Про їхній щонайвищий рівень свідчить великий на них попит у країнах, які орієнтуються в музичній культурі, насамперед, на симфонічні оркестри, оперні театри, де в радіо і телебаченні звучить, переважно, так звана висока музика. Про рівень і талант українських виконавців свідчить їхня затребуваність на провідних сценах світу, захоплені рецензії. Але про своїх відомих співвітчизників часто дізнаємося внаслідок їхньої успішної кар'єри за межами України [20].

Та, попри неухабну увагу радіо та телебачення, серйозна музика в Україні зараз привертає більше слухачів, ніж раніше. Так, М. Скорик підкреслює, що «попит на серйозну музику набагато більший, ніж раніше. Ми бачимо це на концертах та фестивалях. Просто за радянських часів всі хотіли слухати західну естраду, бо її забороняли. А зараз все навпаки – засилля неякісної попси повернуло багатьох до серйозної музики. Насправді класика часто абсолютно нескладна для сприйняття. Багато творів Людвіга ван Бетховена, Вольфганга Амадея Моцарта або Петра Чайковського на слуху, і їх дуже легко відчутти. А поступово, слухаючи все більше і більше музики, можна зрозуміти і сучасну серйозну музику» [21].

Для цього лише треба об'єднати зусиль усіх, хто сьогодні творить академічне музичне мистецтво України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Опанасюк О. Культурологічний вимір сучасної музики / Опанасюк О. // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В.Я. – Х.: ХДАДМ, 2012. – Вип. 3 . – (Сер. : Мистецтвознавство). – С. 116–122.
2. Голинська О. Креативна класика / Голинська О. // День. – 2016. – 28 січ.
3. Яценко В. Collegium Musicum: «Інколи на суперконцерті на сцені може бути 80 людей, а в залі – 20» / Владислав Яценко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://projects.platfor.ma/collegium-musicum/?_ga=1.130710287.1035426007.1427880459
4. Гаджєро Л., Ростовцева К. Італійський цимбаліст Луїджі Гаджєро: «Українська композиторська школа ізольована. І в цьому є своя перевага» / Гаджєро Л., Ростовцева К. // Дзеркало тижня. Україна. – 2015. – 7–13 лист. – С. 15.
5. Олійник Є. «Архітектура голосу»: у Києві грають академічну музику у незвичних місцях / Олійник Є. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/26817391.html>
6. Черкашина-Губаренко М. Новий формат Різдвяного фестивалю / Черкашина-Губаренко М. // День. – 2016. – 14 січ.

7. Пальцевич Ю. Академічна музика на ГОГОЛЬФЕСТ'2016 / Пальцевич Ю. // Музика: інтернет-журнал. – 2016. – 18 верес. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mus.art.co.ua/akademichna-muzyka-na-hoholfest-2016/>
8. Битва оркестрів / Інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kasa.in.ua/index.php/bytva-orkestriv-kyiv>
9. Концерт-шоу «Битва оркестрів» в Жовтневому палаці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moemisto.ua/kiev/kontsert-shou-bitva-orkestriv-v-zhovtnevomu-palatsi-18938.html>
10. У Києві сьогодні пройде грандіозне шоу «Битва оркестрів» / Інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ridna.ua/2016/10/u-kyjevi-sohodni-projde-hrandiozne-shou-bytva-orkestriv/>
11. Голинська О. Класика під акомпанемент пташок і... літаків / Голинська О. // День. – 2016. – 26 лип.
12. Поліщук Т. Полісся і класика / Поліщук Т. // День. – 2016. – 9 черв.
13. Музична класика без фраків і краваток. / Інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Culture/138708>
14. Поліщук Т. Симфонія-реквієм до Дня соборності / Поліщук Т. // День. – 2016. – 21 січ.
15. До Дня Соборності України в Національній філармонії прозвучить симфонія-реквієм Богдани Фроляк / Інформація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m-r.co.ua/mr/mr.nsf/0/A1D3293248861E94C2257F-3C003EEB87?OpenDocument>
16. Голинська О. Віртуози у нас є! / Голинська О. // День. – 2016. – 24 лют.
17. Поліщук Т. Пам'яті «Небесної сотні» / Поліщук Т. // День. – 2016. – 19–20 лют.
18. Воронцов П. Змінюють країну разом / Воронцов П. // Голос України. – 2016. – 24 лист.
19. Мокренко А. Класична скарбниця не на ТБ / Мокренко А. // Україна молода. – 2016. – 14 черв.
20. Олійник Л. Квота української музики / Олійник Л. // День. – 2016. – 22 черв.
21. Геда Е. Известный композитор рассказал, почему в Украине растет интерес к классической музыке / Геда Е. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://v.ua/publications/izvestnyj-kompozitor-rasskazal-pochemu-v-ukraine-rastet-interes-k-klassicheskoy-muzyke-60808.html>

Матеріал підготував

Бурнашов І.Ю., зав. сектором
відділу наукового аналізу і
узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Підписано до друку 30.12.2016. Обл.-вид. арк. 1,39. Б/т. Зам. 128. Безплатно

Ротапринт НІБ України, Київ–1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12